

บทที่ 1 ความเป็นมาของโครงการ

พื้นที่ทำการเกษตรในเขตใกล้เทศบาลอำเภอเมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนลดลงอย่างมากในปัจจุบันเนื่องเพราะขายให้นักธุรกิจทำรีสอร์ตและเกสต์เฮาส์ ชาวบ้านเปลี่ยนไปรับจ้างแรงงานในธุรกิจการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตการเกษตรที่เคยหล่อเลี้ยงชีวิตคนเมืองปายลดลง แต่ในขณะที่ปริมาณนักท่องเที่ยวก็เพิ่มสูงขึ้น จึงเป็นผลทำให้ราคาสินค้าเกษตรที่เป็นอาหารของอำเภอปายแพงขึ้น เพราะต้องนำเข้าจากเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน ที่อยู่ห่างไกลและเส้นทางคมนาคมไม่สะดวก

สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนที่ยากจนรอบนอกอำเภอปายโดยตรง ทำให้เกิดปัญหาการล่มสลายทางวัฒนธรรมและสังคม เช่น ยาเสพติด ขยายบริการทางเพศ และเยาวชนละทิ้งวัฒนธรรมเดิมไปนิยมวัฒนธรรมเมืองใหญ่และชาวต่างชาติทั้งการแต่งกายและพฤติกรรม ทั้งนี้เกิดจากธุรกิจการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ไม่เป็นระบบและไร้ทิศทาง ถ้าปล่อยไว้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป เมืองปายจะมีปัญหาสังคมและความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและวิถีความเป็นอยู่จะรุนแรงยิ่งขึ้น จนในที่สุดจะส่งผลเสียต่อสถานการณ์ท่องเที่ยวเมืองปายเอง นักท่องเที่ยวจะลดลงโดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งสภาพเลวร้ายนี้ยากต่อการฟื้นคืนให้เป็นดังเดิมได้เมื่อสูญหายไปแล้ว

จากผลการวิจัย “โครงการนำร่องระยะสั้นสำหรับพื้นที่สีเขียวในอำเภอปาย : การพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรยั่งยืนของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการ ผู้ประกอบการธุรกิจและกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร” ได้สำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่และระบบการผลิตทางการเกษตรของหมู่บ้านเป้าหมาย 14 หมู่บ้าน ดังแสดงในภาพพบว่า หมู่บ้านเป้าหมายที่สำรวจทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยชาวกระเหรี่ยง ไทใหญ่ คนเมือง ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมตามชาติพันธุ์ของตน มีเพียงแต่หมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองปายเช่น เวียงใต้ โป่งน้ำร้อน และเวียงเหนือ ที่มีปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไป พื้นที่การเกษตรและแรงงานในครัวเรือนเปลี่ยนไปสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว และจากผลการประชุมรายงานความก้าวหน้า ABC-UN เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2550 ได้รับข้อเสนอแนะว่า แนวคิดโครงการโดยมุ่งพัฒนาระบบการเกษตรของหมู่บ้านรอบนอกเมืองปายนั้น น่าจะเป็นเรื่องที่ยากมากที่จะต้านกระแสอำนาจเงิน หรือไม่มีประโยชน์ต่อพื้นที่เกษตรที่ส่วนใหญ่ถูกนักธุรกิจท่องเที่ยวซื้อไปแล้ว แต่ควรเน้นเฉพาะกลุ่มชุมชนเข้มแข็งเพื่อให้อยู่รอดได้แบบตัดปะผุ ดีกว่ากระจายช่วยทั้งพื้นที่อำเภอปาย

ซึ่งโครงการนี้ได้พัฒนากลไกการประสานความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายภาคีในพื้นที่ประกอบด้วย หน่วยราชการท้องถิ่น วิชาการ และกลุ่มชุมชน เพื่อพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่หลากหลายในกิจกรรมการเกษตรแบบเชิงรุกไปพร้อมกัน ในหมู่บ้านเป้าหมายที่เข้มแข็ง โดยวางแผนงานเชิงรุกที่จะดำเนินการพร้อมกันทุกกิจกรรมมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน (ยุทธศาสตร์ “ปิ่นลูกทอง”) กล่าวคือ มุ่งจะพัฒนาพื้นที่การเกษตรในหมู่บ้านดังกล่าวเป็นแหล่งอาหารของเมืองปาย มีการสร้างรายได้จากการเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรและหัตถกรรมพื้นบ้านสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้คาดหวังว่าจะส่งผลให้กลุ่มชุมชนนั้นสามารถพึ่งพาตนเองและอยู่รอดได้ตามวิถีความเป็นอยู่และประเพณีวัฒนธรรมของตน

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอปายตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีพื้นที่ทั้งหมด 2,244.7 ตารางกิโลเมตร (1.4 ล้านไร่) แบ่งการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 62 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 26,889 คน แยกเป็นชาย 14,129 คน หญิง 12,760 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 12 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 เมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 8 แห่ง ได้แก่เทศบาลตำบล 1 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล 7 แห่ง

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอปายตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียงดังนี้

- **ทิศเหนือ** ติดต่อกับตำบลแม่สะกุล อำเภอหมอกใหม่ และตำบลแม่ทา อำเภอเมืองปาย จังหวัดดองกี รัฐฉาน (ประเทศพม่า) โดยมีสันดอยหลวงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต
- **ทิศใต้** ติดต่อกับบ้านดงสามหมื่น ตำบลแม่จันทร์ อำเภอแม่แจ่ม และอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเทือกเขาดอยปู่ก้าง เป็นเส้นกั้นอาณาเขต
- **ทิศตะวันออก** ติดต่อกับตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง อำเภอเวียงแหง และอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเทือกเขาดอยม่อนอังเกต เป็นเส้นกั้นอาณาเขต
- **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และอำเภอปางมะผ้า โดยมีเทือกเขาดอยหนองขาวเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูง มีดอยแม่ยะเป็นยอดเขาสูงสุด สูงประมาณ 2,005 เมตร จากระดับน้ำทะเล เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณร้อยละ 1.6 (23,318 ไร่) มีแม่น้ำสำคัญ 2 สาย ได้แก่

1. ลำน้ำปาย เป็นลำน้ำสายใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลำห้วยสาขามากมาย เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนที่อาศัยในพื้นที่ มีต้นน้ำอยู่ระหว่างรอยต่อของเทือกเขาถนนธงชัย กับเทือกเขาแดนลาวในเขตตำบลเวียงเหนือ ไหลลงทางใต้ผ่านหุบเขาต่างๆ ในเขตอำเภอปาย อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ไปบรรจบกับแม่น้ำสาละวินที่บ้านใหม่ รัฐกะยา ประเทศพม่า รวมความยาวประมาณ 180 กิโลเมตร

2. แม่น้ำของ มีต้นกำเนิดที่ดอยผกุกุด ไหลลงสู่ลำน้ำปาย ที่ตำบลแม่มาเต็งรวมความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร

สภาพภูมิอากาศ

อำเภอปายมีสภาพภูมิอากาศ 3 ฤดู แต่เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนเขาสูง และห่างไกลจากอิทธิพลของลมทะเล จึงทำให้มีอากาศต่างจากจังหวัดอื่นคือ

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม โดยฝนที่ตกมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,200 – 1,700 มิลลิเมตร/ปี

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจากความกดอากาศสูงในประเทศจีน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 20.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 2 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน ประมาณ 43 องศาเซลเซียส และด้วยลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้เกิดหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี

การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอปายประกอบด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง ได้แก่

เทศบาลตำบลปาย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเวียงใต้

องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงใต้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียงใต้ (นอกเขตเทศบาลปาย)

องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียงเหนือทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่มาเต็ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่มาเต็งทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฮี้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่ฮี้ทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งยาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งยาวทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแปง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเมืองแปงทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งสา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโป่งสาทั้งตำบล